

wtorek, 04.07.2023

Obrzędy roku kościelnego na wsi

Obecnie dzieli się na następujące okresy:

1. *Adwent*, rozpoczyna się pierwszymi nieszporami pierwszej niedzieli adwentu, a kończy wieczorem 24 grudnia i obejmuje cztery kolejne niedziele. W czasie Adwentu przypada 8 grudnia - Niepokalane Poczęcie NMP.
2. *Okres Bożego Narodzenia*. Rozpoczyna się od pierwszych Nieszporów uroczystości Narodzenia Pańskiego - wieczorem 24 grudnia i trwa do niedzieli Chrztu Pańskiego (tj. niedzieli po Trzech Królach - 6 stycznia).
3. *Wielki Post*, trwa 40 dni i rozpoczyna się w Środę Popielcową a kończy w Wielki Czwartek przed sprawowaną wieczorem mszą Wieczerzy Pańskiej. Do okresu Wielkiego Postu nie wlicza się 6 niedziel a ostatnia niedziela nazywana jest Palmową.
4. *Triduum Paschalne*. rozpoczyna się wieczorem w Wielki Czwartek od mszy Wieczerzy Pańskiej a kończy II nieszporami w Wielką Sobotę.
5. *Okres Wielkanocy*, trwa 50 dni od Wielkiej Soboty do Zesłania Ducha Św. W tym czasie przypadają święta Zmartwychwstania i Wniebowstąpienia (40 dnia po Zmartwychwstaniu) oraz sześć niedziel po Wielkanocy. Msze i nieszpory odprawia się w kolorze białym.
6. *Okres Zwykły*, składa się z dwóch części: pierwsza trwa od poniedziałku po święcie Chrztu Pańskiego do wtorku przed Środą Popielcową (4-6 tygodni) i druga od poniedziałku po Zesłaniu Ducha Świętego do ostatniej niedzieli poprzedzającej Adwent. W okresie tym przypadają m.in. święta Trójcy Świętej, Bożego Ciała, św. Piotra i Pawła, Wniebowzięcie NMP, Chrystusa Króla, Wszystkich Świętych i Dzień Zaduszny. Kolorem liturgicznym w tym okresie jest zieleń. Na dni powszednie roku kościelnego przypisano poszczególnych świętych, których kult rozpoczął się w IV wieku.

Święta nakazane. Wierni zobowiązani są uczestniczyć we mszy świętej w święta nakazane, do których w Polsce, zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego należą: wszystkie niedziele roku, Boże Narodzenie (25 grudnia), Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Wniebowstąpienie Pańskie (przeniesione na 7 niedzielę wielkanocną), Boże Ciało, Wniebowzięcie NMP (15 sierpnia) i Wszystkich Świętych (1 listopada). W Polsce w dzień roboczy przypada święto Trzech Króli. Episkopat za aprobatą Stolicy Apostolskiej może znieść lub przenieść święto nakazane na niedzielę. W 2003 roku zniesiono święta nakazane: św. Józefa (19 marca), św. Piotra i Pawła (29 czerwca) i Niepokalanego Poczęcia NMP (8 grudnia).

Adwent, w wyznaniach chrześcijańskich świętujących Boże Narodzenie 4-tygodniowy okres roku liturgicznego poprzedzający owo święto; odpowiednik znanych z wielu religii i kultur okresów postu i pokuty o charakterze przygotowawczo-ekspiacyjnym. Adwent oznacza też samo przyjście Jezusa Chrystusa - zarówno w sensie jego narodzin (wcielenia), jak i pojawienia się w roli sędziego przy końcu świata. Do kalendarza kościelnego adwent wprowadzono w VI stuleciu. W Polsce adwent nazywano dawniej czterdziestnicą, ponieważ trwał jak wielki post dni 40 i zaczynał się nazajutrz po św. Marcinie (11.11). Później trwał cztery tygodnie, rozpoczynającymi go patronami byli Katarzyna i Andrzej, a ponieważ adwent rozpoczynał nowy rok kościelny stąd wróżby na następny rok "katarzynki" i "andrzejki".

słów Introitu mszy św. o Matce Boskiej: Rorate coeli desuper = Spuście roś niebios. W Rzymie na tę mszę przybywał papież ze wszystkimi stanami i śpiewał tę mszę z hymnem Gloria in excelsis.

W Polsce wg książki "Ozdoba Kościoła katolickiego" z 1739 roku ceremonie te zaczął w Poznaniu Przemysław Pobożny a przejął w Krakowie Bolesław Wstydlivy. Podczas Mszy odprawianej przed wschodem słońca w świeczniku siedmioramiennym paliło się siedem świec (jak przed zastoną Przybytku w świątyni jerozolimskiej) symbolizujące siedem stanów. "Przystępował do ołtarza najprzód król ze świecą rozpaloną i tę stawiał na najwyższym środkowym lichtarzu świecznika, mówiąc: "Gotów jestem na sąd Boży". Drugą świecę obok stawiał pierwszy biskup, od stanu duchownego, mówiąc: Sum paratus ad Adventum Domini." Trzecią stawiał senator świecki, czwartą ziemianin, piątą rycerz, szóstą mieszczanin, a siódmą kmieć w siermiędze, każdy powtarzając to co król powiedział."

Syrokomla nabożeństwu temu poświęcił wiersz p.n. Staropolskie Roraty w którym pisze:

Od Bolesława, Łokietka, Leszka,
Gdy jeszcze w Polsce Duch Pański Mieszka,
Stał na ołtarzu przed mszą roraty
Siedmioramienny lichtarz bogaty.
A stany państwa szły do ołtarza,
A każdy jedną świecę rozżarza:
Król - który berłem potężnym włada,
Prymas - najpierwsza senatu rada,

Senator - świecki opiekun prawa,
Szlachcic - co królów Polsce nadawa,
Żołnierz - co broni swoich współbraci.
Kupiec - co handlem ziomków bogaci,
Chłopek - co z pola , ze krwi i roli
Dla reszty braci chleb ich mozoli.
Każdy na świeczkę grosz swój przyłoży,
I każdy gotów iść na Sąd Boży. ...

Godzinki to nabożeństwo maryjne powstałe prawdopodobnie w Hiszpanii. Pierwszy polski przekład w postaci "godzinek" (nazwa wzięta od godzin brewiarzowych tj. pór odmawiania poszczególnych części) wyszedł w druku w roku 1482 w "Modlitewniku", w którym zawarte są pieśni autorstwa bł. Władysława z Gielniowa, stąd temu błogosławionemu przypisuje się autorstwo godzinek. W obecnym polskim tekście godzinek wszystkie urywki biblijne są podane z przekładu tłumacza Pisma św, x. Jakuba Wujka.

Wigilia (z łacińskiego vigilia - "czuwanie", "nocne czuwanie", "warta"), w chrześcijaństwie nocne zgromadzenia wiernych przed ważnymi uroczystościami kościelnymi. Prawdopodobnie najstarsza jest wigilia przed Wielkanocą - jej pochodnymi są wszystkie inne wigilie, również szczególnie uroczyste obchodzona wigilia Bożego Narodzenia, w której trakcie spożywa się postną wieczerzę (tzw. wilię, pośnik) składającą się z 12 dań, poprzedzoną łamaniem się opłatkiem i składaniem sobie życzeń. W szerszym znaczeniu dzień poprzedzający jakiś inny, szczególnie dzień, zwłaszcza poprzedzający jakieś święto lub wydarzenie. Także czas nocnej modlitwy w klasztorach.

Boże Narodzenie, jedno z głównych świąt chrześcijańskich obchodzone, jako pamiątka narodzin Jezusa Chrystusa. Święta te posiadają bogatą tradycję m. in. - świąteczna choinka, łamanie opłatkiem, śpiewanie kolęd.

Rocznice narodzin Chrystusa początkowo nie obchodzono w ogóle, potem w różnych terminach a w II wieku w Egipcie zaczęto obchodzić Święto Bożego Narodzenia 6 stycznia w dniu urodzin Ozyrysa. W roku 353 przeniesiono rocznicę urodzin Chrystusa na 25 grudnia, dzień przyjścia na świat Mitry. Kult Mitry wywodzący się z Persji i Indii w III wieku przed Chrystusem dotarł do Egiptu a potem rozszerzył się w Imperium Rzymskim. W kulcie Mitry istniały chrzest, bierzmowanie i komunie składająca się z chleba i wody przyjmowana na pamiątkę ostatniej wieczerzy Mistrza. Kult Mitry znał siedem sakramentów odprawiano msze, wierzono w Sąd Ostateczny, w nieśmiertelność duszy i zmartwychwstanie cielesne. Mitra był też jedną z postaci trójcy.

Te i inne podobieństwa między mitraizmem i chrześcijaństwem spowodowały, że niektórzy historycy religii wywodzili chrześcijaństwo z mitraizmu. Po uzyskaniu wpływów przez chrześcijaństwo zakazano wyznawania mitraizmu, tak jak wszelkich innych kultów. Kapłanów wytopiono świątynie wyburzono a na ich miejscu budowano świątynie chrześcijańskie. Wg ówczesnych poglądów pozbawiało to dawnego boga jego wszechmocy.

Kolęda,

1) popularna bądź ludowa pieśń religijna o treści związanej z Bożym Narodzeniem. Najstarsze jej polskie zabytki pochodzą z XV w. W XVI i XVII w. melodie kolęd wprowadzane były często do Mszy. Współczesny repertuar kolęd pochodzi głównie z XIX w. (cennym zbiorem są Pastorałki i kolędy z melodiami M. Mioduszeńskiego, 1843), ich wachlarz gatunkowy sięga od hymnu i chorału, poprzez melodie taneczne w rytmach poloneza, mazurka czy krakowiaka, po dumkę.

2) obrzęd ludowy związany z okresem świąt Bożego Narodzenia, polegający na obchodzeniu domów, zwykle przez chłopców, połączony ze śpiewem pieśni, inscenizowaniem widowisk i składaniem życzeń w zamian za poczęstunek i datki.

3) duszpasterskie odwiedziny księży u parafian po świętach Bożego Narodzenia.

4) ofiara, jaką wierni składają księdzu z okazji kolędowej wizyty.

Andrzej Kitowicz w II poł. XVIII w. tak opisuje kolędę: "Po wsiach chłopci wszędzie dają księdzu kawałki słoniny, serki, grzyby suche, orzechy i owoce, kokosze i po kilka groszy. Po miastach zaś, tylko same pieniądze, na jakie kogo stać; toż samo i po dworach szlacheckich, w których pospolicie, po odbytej kolędzie, raczą się gospodarz z księdzem, obchodząc dzień kolędy według możliwości. W województwach pruskich kolędny akcydens jest dochodem kościelnym stałym, tak np. jak dziesięcina. Gdy jednak po całym kraju kiełbasy nie idą pod miarę, a oznaczają się tylko sztukami, to w Prusiech (dla porządku) te, które należą kościołom za kolędne, mierzą na łokcie, i tak jeden kościół ma

wtenczas, kiedy kołęduje, ani potem zaraz, ale potrosze, kiedy chce posyłając do sołtysa po tyle łokci, ile potrzebuje, który szafuje mu wyznaczoną miarę kielbasy."

Pasterka - Msza odprawiana o północy w noc Bożego Narodzenia. Początek temu nabożeństwu dał św. Franciszek na trzy lata przed śmiercią, który uzyskawszy zgodę Ojca św. Jak pisze św. Bonawentura, "kazał zrobić jasełka, nanieść siana do groty i przyprowadzić tam wołu i osła. Mając to wszystko, zawołał braciszków, ludność się zgromadziła i las zabrzmiał pieśniami." Zwyczaj jasełek i pieśni bożonarodzeniowych przyszedł do Polski w XIII wieku, razem z zakonem franciszkańskim. Zwyczaj ten rozwijał się w kościele do czasów reformacji.

Kiedy ta zaczęła wykorzystywać ten zwyczaj do propagowania satyry na kościół katolicki, ten poddał go cenzurze, a w końcu usunął za progi kościoła. "W Niemczech poddano te misterya energicznej cenzurze; policja krajowa zreformowana w 1542 i 1552 roku przez cesarza Ferdynanda, ściagała nie już same druki, lecz włóczęgów wiejskich, śpiewaków, wierszokletów, przez którą to surowość zaginęła cała ta literatura."

Trzech Króli, Mędrcy ze Wschodu (6 stycznia) wg ewangelii Mateusza magowie, którzy wiedzeni przez gwiazdę przybyli do Betlejem, by złożyć hołd i dary (mirra, kadzidło i złoto) nowo narodzonemu królowi żydowskiemu czyli Jezusowi. W starożytności uważano ich za trzech Persów; od VI wieku podaje się ich imiona (Kacper, Melchior i Baltazar), uznawano ich również za przedstawicieli trzech kontynentów (Europy, Azji i Afryki) i na obrazach jeden z nich był czarny. Od średniowiecza nazywani trzema królami i na obrazach stroje wschodnie i czapki frygijskie zastąpiono szatami królewskimi i koroną. Dawniej Święto Trzech Króli było potoczną nazwą objawienia, później 6 stycznia pozostało świętem Trzech Króli, natomiast święto Chrztu Pańskiego przeniesiono na niedzielę po 6 stycznia.

MB Gromniczej, uroczystość Oczyszczenie NMP (2 luty), w tym dniu święcone są świece. Świece te, symbol światłości świata, wkładano do reki konającego oraz zapalano w czasie burzy, stąd od słowa grom otrzymała nazwę gromnicy.

Popielec, środa popielcowa, pierwszy dzień wielkiego postu obchodzonego przed Wielkanocą. Wg obrzędów katolickich tego dnia kapłan kreśli popiołem (z gałązek palmowych niesionych w procesji w Niedzielę Palmową poprzedniego roku) krzyż na głowie wiernego, wypowiadając formułę: Z prochu powstałeś i w proch się obrócisz, jako symbol pokuty. W kościołach protestanckich Środa Popielcowa zw. Dniem Pokuty również rozpoczyna Wielki Post, a w kościołach prawosławnych początkiem Wielkiego Postu jest Poniedziałek po Niedzieli Przebaczenia zw. Niedzielą Seropustną.

Wielki Post, w kalendarzu chrześcijańskim okres 40 dni postu przed Wielkanocą, rozpoczynający się w środę popielcową (Popielec), a kończący w Wielką Sobotę. Ostatnia niedziela postu nazywa się Palmową a ostatni tydzień Wielkim Tygodniem. Dniami szczególnymi Wielkiego Tygodnia są: Wielki Czwartek (Ostatnia Wieczerza), Wielki Piątek (Ukrzyżowanie) i Wielka Sobota (żałoba w Kościele, adoracja Grobu Pańskiego, święcenie pokarmów) – tworzą one tzw. Triduum Paschalne. W tradycji katolickiej Wielki Tydzień jest okresem odgrywania misterii Męki Pańskiej (m.in. w Kalwarii Zebrzydowskiej). W katolicyzmie towarzyszą mu m.in. rozpamiętywanie męki Jezusa Chrystusa (w liturgii: w niedzielę - Gorzkie Żale i w piątki - Droga Krzyżowa), różnego rodzaju praktyki ascetyczne (dawniej bardzo surowe), a także rekolekcje.

Wielkanoc, najważniejsze i najstarsze święto chrześcijaństwa, obchodzone na pamiątkę Zmartwychwstania Chrystusa. Podąża ścieżką żydowskiej Paschy, a od soboru w Nicei (325) w pierwszą niedzielę po pierwszej wiosennej pełni Księżyca (tj. między 21 marca a 25 kwietnia). Obchody religijne Wielkanocy rozpoczyna odbywająca się wczesnym rankiem procesja i msza, w Kościele katolickim zwana rezurekcją, w prawosławnym - jutrznią. W tym dniu spożywa się uroczyste śniadanie w gronie rodzinnym, poprzedzone składaniem sobie życzeń. Z Wielkanocą wiąże się liczne religijne i ludowe obrzędy (święcenie pokarmów, pisanki, śmigus-dyngus).

Rezurekcja (z łacińskiego resurrectio - "zmartwychwstanie"), msza, odbywająca się w Wielką Sobotę lub rano w niedzielę wielkanocną, z procesją rezurekcyjną trzy razy dookoła kościoła. Może być połączona z obrzędami wigilii paschalnej.

Zielone Świątki, jedna z nazw święta Zesłania Ducha Świętego pochodząca stąd, że zstąpienie Ducha Świętego na apostołów w wieczerniku nastąpiło w żydowskie Zielone Świąta, będące świętem dziękczynnym za żniwa pszeniczne oraz pamiątką nadania Prawa na górze Synaj.

Trójca Święta, podstawowy dogmat i największa z tajemnic wiary przeważającej części wyznań chrześcijańskich, głosząca, że jest jeden Bóg w trzech Osobach, które stanowią: Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Św. Określenie Trójca Święta, nie jest wyrażeniem biblijnym - pojawiło się pod koniec II w. (Tertulian), a ostateczny kształt dogmatyczny otrzymało na soborach nicejskim I (325) i konstantynopolitańskim I (381).

Jak ojcowie kościoła skomplikowali proste nauczanie Jezusa może świadczyć określenie Trójcy Świętej cytowane za słownikiem teologicznym: Trójca Święta, po łacinie Trinitas, tajemnica wiary głosząca, że jest jeden Bóg w trzech Osobach. Trzy Boskie Osoby: Ojciec, Syn i Duch Święty różnią się między sobą realnie, lecz mają jedną i tę samą numerycznie naturę Boską. W Bogu więc zachodzi zarazem troistość Osób i jedność natury. Syn pochodzi od Ojca przez zrodzenie duchowe (po łac. generatio), będące mocą działania rozumu Boskiego. Jest więc synem naturalnym a nie adoptowanym. Duch Święty pochodzi od Ojca i Syna przez tchnienie (po łac. spiratio), tzn. przez czynność woli. Każde z dwóch pochodzeń (po łac. processo) wywołuje dwie relacje realne między pochodzącym i tym od kogo pochodzi. Stąd w Trójcy Świętej powstają cztery relacje: 1) Ojcostwo - Paternitas (stosunek Ojca do Syna); 2) Synostwo - Filiatio (stosunek Syna do Ojca); 3) Tchnienie czynne - Spiratio activa (relacja Ojca i Syna do Ducha Św.); 4) Tchnienie bierne - spiratio passiva (stosunek Ducha Św. do Ojca i Syna). Z czterech tych relacji trzy są przeciwstawne sobie (tzn. jedna nie jest drugą): Ojcostwo, Synostwo i Tchnienie bierne i te właśnie trzy relacje tworzą trzy Osoby Boskie. Rozbieżność w pochodzeniu Ducha Św. - od Ojca jak w kościołach Wschodu, czy od Ojca i Syna, jak na Zachodzie - stała się min. w 1054 r. teologiczną przyczyną wielkiej schizmy wschodniej.

Boże Ciało, święto ku czci Najświętszego sakramentu, obchodzone w czwartek po oktawie Zielonych Świąt. Powstało w belgijskiej diecezji Liege w r. 1246. W roku 1264 zostało rozszerzone na cały kościół bullą Transitus papieża Urbana IV. W 1391 r. papież Bonifacy IX polecił obchodzić Boże Ciało wszędzie, gdzie dotąd tego nie czyniono. W Polsce po raz pierwszy święto obchodzono w 1320 r. w diecezji krakowskiej na polecenie biskupa Nankera. W święto Bożego Ciała odbywają się publiczne procesje do czterech ołtarzy, przy których śpiewa się początki czterech ewangelii. Procesje w XV w. organizowano w Niemczech, Anglii, Francji, Polsce i północnych Włoszech.

Wprowadzenie tego święta stanowiło reakcję na kwestionowanie realnej obecności Chrystusa w Eucharystii przez niektórych teologów średniowiecznych (Berengar z Tours). Bezpośrednią przyczyną ustanowienia święta były objawienia błogosławionej Julianny z Cornillon, która miewała widzenia jaśniejącej tarczy z ciemną plamą, co interpretowano jako znak braku w kalendarzu liturgicznym specjalnego dnia poświęconego uczczeniu Najświętszego Sakramentu.

Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 VII). Powieć Kościelny 28, 06-745, Powieć Kościelny. Panny w Palestynie i w Syrii. Święto to jest najstarszym świętem maryjnym. Nie ma zgodności, co do miejsca, w którym nastąpiło Wniebowzięcie. Jedni uważają, że było to w Jerozolimie, inni, że w Efezie. Różne też były i są nazwy tej uroczystości: Przejście, Zaśnięcie, Odpocznienie. W połowie VII stulecia Zaśnięcie obchodzono także w Rzymie, a w VIII wieku święto to zostało upowszechnione. Z tą maryjną uroczystością związana jest starożytna tradycja liturgiczna, oddająca hołd Maryi wraz z poświęceniem na Jej cześć leczniczych ziół. Od IX wieku w uroczystość Wniebowzięcia poświęca się zioła, kwiaty, kłosy zbóż i owoce.

Dogmat o Wniebowzięciu, ogłoszony został przez papieża Piusa XII w dniu 1 listopada 1950 roku bullą *Munificentissimus Deus*, która stwierdza: Prawdą objawioną jest, że: Niepokalana Boża Rodzicielka, zawsze Dziewica Maryja po zakończeniu biegu życia ziemskiego została z ciałem i duszą wzięta do niebieskiej chwały.

Matki Boskiej Siewnej, święto narodzenia Matki Boskiej, - siewnej dlatego, że w tym dniu poświęcano zboże do siewu (8 września).

Wszystkich Świętych, święto ku czci wszystkich, którzy przebywają w niebie. Uroczystość Wszystkich Świętych została zapoczątkowana w IV wieku. W kościołach wschodnich obchodzona jest odtąd w niedzielę po Zesłaniu Ducha Świętego tj. pierwszą niedzielę po Pięćdziesiątnicy. Na Zachodzie papież Bonifacy IV święto to ustanowił 13 V 609 roku, kiedy starożytną świątynię ku czci wszystkich bóstw (panteon) poświęcił Matce Bożej i świętym męczennikom. W 835 roku papież Jan XI ustanowił osobne święto Wszystkich Świętych wyznaczając dzień 1 XI, który połączony jest z Dniem Zadusznym 2 XI, towarzyszy im odwiedzanie cmentarzy i wspomnienie zmarłych.

Różaniec, modlitwa polegająca na odmawianiu Ojcze nasz i Zdrowaś Maryja i rozważaniu tajemnic. Jedna tajemnica oraz Ojcze nasz, dziesięć Zdrowaś i Chwała Ojcu tworzą dziesiątek różańca; pięć tajemnic składa się na część różańca a trzy części: radosna, bolesna i chwalebna stanowi cały różaniec. Modlitwa w 15-osobowych kółkach polega na tym, że każdy z członków codziennie odmawia swoją tajemnicę tak, że w kółku odmawiany jest codziennie cały różaniec. Na comiesięcznych spotkaniach następuje wymiana i każdy otrzymuje do odmawiania następną tajemnicę.

Modlitwa różańcowa datuje się, zgodnie ze starożytnymi rycinami w miejscach zebrań chrześcijan, na co najmniej początek drugiego wieku. Od XV wieku wydarzenie to łączone jest z podaniem o przekazaniu Różańca świętemu Dominikowi przez Matkę Bożą. Pierwsze bractwa różańcowe powstały w drugiej połowie XV wieku. Do Polski modlitwę różańcową sprowadził i szeroko propagował ją wśród wiernych dominikanin Święty Jacek.

Nieszpory. łac. vespertae, w kościele katolickim wieczorna modlitwa brewiarzowa, w prawosławiu nabożeństwo rozpoczynające dzień liturgiczny. W liturgii katolickiej jest to śpiewane nabożeństwo wieczorne odprawiane zazwyczaj w niedzielę i dni świąteczne.